

ANETA
ŁAZARSKA
PROCES
SĄDOWEGO
WYMIERZANIA
SPRAWIEDLIWOŚCI

ANETA
ŁAZARSKA
PROCES
SĄDOWEGO
WYMIERZANIA
SPRAWIEDLIWOŚCI

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

 Wolters Kluwer

WARSZAWA 2025

Stan prawny na 31 maja 2025 r.

Recenzent

Dr hab. Tomasz Barankiewicz, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
im. Jana Pawła II

Wydawczyni

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktorka prowadząca

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rybczyńska

Projekt okładki i stron tytułowych

Grafos

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj
jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz,
czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-634-8

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

RZETELNOŚĆ × PRAWDA ≠ ŚLUSZNOŚĆ = SPRAWIEDLIWOŚĆ

Sędzia nie może zadowalać się stosowaniem przepisów prawnych zgodnie z wolą prawodawcy, musi posługiwać się prawem, by uzasadnić swoje decyzje, ale decyzje jego muszą być przede wszystkim prawe.

Sędzia nie jest sługą władzy, która go mianowała
lecz sługą sprawiedliwości.

Ch. Perelman, *O sprawiedliwości*,
Warszawa 1959

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wprowadzenie	17
Rozdział I	
Istota sądu i władzy sądowniczej	25
1. Istota władzy sądowniczej	25
2. Definicja sądu	31
3. Zewnętrzny obraz sądów – sprawiedliwość wymierzana w sposób widoczny dla wszystkich	40
4. Funkcja gwarancyjna sądu	46
Rozdział II	
Sądowy model rozstrzygania konfliktów cywilnych	53
1. Model rozstrzygania konfliktów na drodze sądowej	53
2. Materialny model decyzyjny w procesie wymierzania sprawiedliwości	55
3. Przejście od sylogistycznego do argumentacyjnego modelu sądowego stosowania prawa	59
Rozdział III	
Funkcja wymiaru sprawiedliwości	65
1. Rozstrzygnięcie sporów o prawo	65
2. Funkcja cywilnego postępowania sądowego	68
3. Idea ugodowego rozwiązywania konfliktów międzyludzkich i postulat unikania sporów sądowych	73
4. Sprawiedliwość naprawcza	77

Rozdział IV

Aksjologiczny wymiar procesu wymierzania

sprawiedliwości	87
1. W jaki sposób sędziowie podejmują decyzje?	87
2. Aksjologia w procesie sądowego stosowania prawa	93
3. Zasada sprawiedliwości w procesie wymierzania sprawiedliwości	99
4. Rzetelność proceduralna w procesie wymierzania sprawiedliwości	107
5. Zasada ochrony zaufania w procesie wymierzania sprawiedliwości	114

Rozdział V

Humanizm i etos w procesie wymierzania sprawiedliwości ...

1. Człowiek w procesie wymierzania sprawiedliwości	119
2. Etos i kompetencje zawodowe sędziego	123
3. Podmiotowe traktowanie stron i uczestników postępowania	130

Rozdział VI

Sztuczna inteligencja w procesie wymierzania

sprawiedliwości	137
1. Algorytm sprawiedliwości	137
2. Redefinicja pojęcia sądu?	141
3. Prawno-etyczne standardy związane z użyciem sztucznej inteligencji w wymiarze sprawiedliwości	148

Rozdział VII

Psychologiczny wymiar procesu wymierzania

sprawiedliwości	155
1. Wymierzanie sprawiedliwości jako akt decyzji i woli	155
2. Wpływ osobowości i czynników pozaprawnych na treść sędziowskich decyzji	158
3. Przebieg i poznanie procesów myślowych – schematy myślenia	162
4. Przyczyny zakłócające przebieg procesu poznawczego	166
5. Sędzia jako bezstronny arbiter	169

6. Sędziowskie przekonanie co do oceny zeznań świadków...	179
7. Poznanie i zrozumienie motywacji oraz interesów stron...	186
8. Decyzje kolegialne.....	189

Rozdział VIII

Model komunikacyjny w procesie wymierzania

sprawiedliwości	193
1. Komunikacja sądu ze stronami i społeczeństwem	193
2. Partycypacja uczestników w postępowaniu sądowym	197
3. Bariery w komunikacji sądowej.....	200
4. Umiejętność słuchania i realizacja prawa do wysłuchania stron.....	205
5. Kierownicza rola sądu w procesie komunikacyjnym.....	209

Rozdział IX

Metody rozwiązywania konfliktów w procesie wymierzania

sprawiedliwości	223
1. Zasada dążenia do ugodowego zakończenia sporu.....	223
2. Alternatywne metody rozwiązywania konfliktów i doktryna „Multi-Door Courthouse”	228
3. Rozwiązania procesowe umożliwiające pojednawcze rozwiązanie sporu sądowego	231
4. Sędzia pojednawczy.....	236

Rozdział X

Proces sądowego poznania i ustalenia stanu faktycznego .....

1. Przedmiot sądowego poznania w postępowaniu cywilnym	243
2. Znaczenie procesu dokonywania ustaleń faktycznych	245
3. Przebieg procesu ustaleń faktycznych	248
4. Pojęcie i rodzaje faktów w postępowaniu cywilnym	253
5. Selekcja faktów i dowodów w ramach badania materiału procesowego	257

Rozdział XI

Przebieg procesu dowodzenia .....

1. Zaplanowanie przebiegu postępowania dowodowego.....	269
--	-----

2. Oddziaływanie zasad dyspozycyjności i kontradiktoryjności na proces ustaleń faktycznych i dowodzenia	273
3. Aktywność sądu w dążeniu do poznania prawdy w postępowaniu cywilnym	279
4. Rozumowania sądu w ramach postępowania dowodowego.....	286
5. Standard i ciężar dowodu w postępowaniu cywilnym	289

Rozdział XII

Ocena wyników postępowania dowodowego.....	295
1. Swobodna ocena dowodów	295
2. Bezpośrednie przeprowadzenie postępowania dowodowego.....	301
3. Rzetelne przeprowadzenie postępowania dowodowego.....	305
4. Specyfika dowodu z zeznań świadka i stron	309
5. Dowody z dokumentów w postępowaniu cywilnym	315
6. Oględziny i inne środki dowodowe w postępowaniu cywilnym	319
7. Potrzeba skorzystania z wiadomości specjalnych w postępowaniu cywilnym	322

Rozdział XIII

Przebieg procesu decyzyjnego wymierzania sprawiedliwości...	329
1. Wymierzanie sprawiedliwości jako proces decyzyjny.....	329
2. Wnioskowania sędziowskie	332
3. Dowodzenie, sprawdzanie, wyjaśnienie i dedukcja	337
4. Ustalenia walidacyjne – derywacyjne	340
5. Cykl hermeneutyczny	342
6. Proces subsumpcji.....	345
7. Wybór konsekwencji.....	347

Rozdział XIV

Wykładnia w procesie wymierzania sprawiedliwości.....	351
1. Znaczenie sądowej wykładni prawa	351
2. Pojęcie wykładni prawa	357
3. Wykładnia sądowa – operatywna.....	360

4. Wykładnia językowa	365
5. Wykładnia systemowa	366
6. Wykładnia celowościowa i funkcjonalna.....	370
7. Wykładnia historyczna.....	372

Rozdział XV

Klasyfikacja i zakres wykładni prawa oraz granice

aktywizmu sędziowskiego	375
1. Wzajemna relacja metod wykładni prawa.....	375
2. <i>Omnia sunt interpretanda</i> w wykładni operatywnej.....	378
3. Wykładnia prokonstytucyjna i bezpośrednie stosowanie Konstytucji	381
4. Wykładnia <i>in dubio pro humana</i>	391
5. Wykładnia prounijna.....	397
6. Dopuszczalność tworzenia i rozwijania prawa przez sądy...	401
7. Sposoby sądowego rozwijania prawa.....	410

Rozdział XVI

Wymierzenie sprawiedliwości przez sąd	423
1. Sprawiedliwość konkretnego przypadku.....	423
2. Klauzula słuszności w procesie wymierzania sprawiedliwości.....	426
3. Rozstrzyganie trudnych przypadków.....	434

Rozdział XVII

Proces argumentowania i uzasadnienia decyzji sądowej.....	441
1. Proces sędziowskiego uzasadnienia decyzji sądowej	441
2. Transparentność i racjonalność uzasadnienia decyzji sądowej.....	444
3. Poprawność logiczna i relewantność uzasadnienia decyzji sądowej.....	451
4. Styl i język uzasadnienia decyzji sądowej	455

Rozdział XVIII

Schematy i formy uzasadnienia decyzji sądowej.....	461
1. Schemat uzasadnienia decyzji sądowej	461
2. Forma i uzasadnienie decyzji sądowej.....	467

3. Standaryzacja czy indywidualizacja uzasadnienia decyzji sądowej	471
4. Niezawisłość sądu a uzasadnienie decyzji sądowej	473
Zakończenie	483
Bibliografia	497

WPROWADZENIE

Proces wymierzania sprawiedliwości to jedno z najbardziej fascynujących zagadnień nauki, które od najdawniejszych czasów budziło prawne, społeczne i polityczne dysputy oraz kontrowersje. Kwestia, jak sędziowie podejmują decyzje, inspirowała nie tylko prawników, ale i filozofów, psychologów czy polityków¹. Jak pisał bowiem Dworkin, drogi, jakimi sędziowie dochodzą do swoich orzeczeń, mają duże znaczenie szczególnie dla osób, które są poddane decyzjom sądu. Do sądu idzie się przecież często tylko po to, by wskutek jednego przytaknięcia sędziego zyskać lub stracić więcej niż wskutek jakiegokolwiek generalnego aktu Kongresu czy Parlamentu². Władza sądownicza, choć jest jedną z trzech równorzędnych władz obok ustawodawczej czy wykonawczej, niewątpliwie ma najdonioślejsze znaczenie i odgrywa w życiu jednostek istotną rolę.

Wymierzanie sprawiedliwości wiąże się bowiem nie tylko z prawem, ale też i sprawiedliwością. Jest aksjomatem, że sądy istnieją, aby zapewnić sprawiedliwość pomiędzy stronami, które zgłaszają się do sądu, ale też przywrócić ład i porządek społeczny. Sam proces sędziowskiego podejmowania decyzji jest uwarunkowany przyjętym modelem stosowania prawa. Ponadto pojęcie prawa, nie wspominając już o sprawiedliwości, jest przedmiotem odwiecznych analiz dogmatycznych w ujęciu filozoficzno-prawnym. W konsekwencji kwestia tego, jak sędziowie podejmują decyzje, jak przebiega sędziowskie rozumowanie od poznania, ustalenia i zrozumienia faktów, oceny dowodów, przez wykładnię

---

¹ B. Sitek, D. Michalski, *Wybrane systemy wymiaru sprawiedliwości na świecie*, Olsztyn–Warszawa 2020, s. 3.

² R. Dworkin, *Imperium prawa*, Warszawa 2022, s. 1.

i zastosowanie normy prawnej do sprawiedliwego wyroku – to wciąż jedno z najbardziej kontrowersyjnych i wciąż aktualnych pytań badawczych będących przedmiotem niniejszego opracowania.

Proces wymierzania sprawiedliwości jest od najdawniejszych czasów zadaniem powierzonym wyłącznie sądom. Nie jest on jednak wiedzą tajemną, choć niewątpliwie samo pojęcie sprawiedliwości jest jednym z najbardziej mglistych pojęć, co do którego wciąż toczą spory filozofowie. Początkowo w historii ludzkości dominowało przekonanie o wiedzy tajemnej i boskim pochodzeniu władzy sądowniczej, o roli sędziego niczym kapłana, jeśli nawet nie samego Boga. Przekonanie o boskim pochodzeniu władzy jest bardzo bliskie człowiekowi ze względu na przekonania religijne i światopoglądowe³. „Od wieków wróżbici zajmowali się wykładaniem utajonych dla ogółu „prawd”, czyniąc – mniejsza o cele i środki działania – zadość głodowi poznania tych, którzy na tę wykładnię czekali. Czy z lotu ptaka, czy ze słów, magiczną moc mających, czy z obrazów symbolicznych wprowadzano na jaw treść myśli i realizującej ją woli, której podporządkować się trzeba”⁴ – od wróżbity czy szamana, jak pisał K. Lutostański, aż po niewolnika podporządkowanego brzmieniu ustawy. Zdaniem twórcy historycznej szkoły prawa Friedricha Carla von Savigny’ego wszystko, co stanowi prawo, powstaje w sposób, który określa się mianem prawa zwyczajowego. Oznacza to, że prawo istnieje najpierw w zwyczajach i w wierzeniach ludu, a potem dopiero jest tworzone przez jurysprudencję⁵. Prawo jest jego zdaniem odbiciem ducha narodów, a więc częścią kultury narodowej. Niewątpliwie ma on rację, wskazując, że prawo jest wynikiem długiego procesu historycznego. Dobrego prawa Savigny oczekuje nie od reformującego się ustawodawstwa, lecz działalności naukowo wykształconych i rozwijających się prawników⁶.

---

³ M. Zdyb, *Istota decyzji*, Lublin 1993, s. 75, gdzie Autor powołuje się na encyklikę papieża Jana XXIII *Pacem in Terris* z 11.04.1963 r., w której podkreśla się, że władzy rozkazywania domaga się porządek duchowy i wywodzi się ona od Boga.

⁴ K. Lutostański, *Wprowadzenie* [w:] F. Geny, P. Heck, J. Kohler, E. Waśkowski, *O metodzie wykładni prawa*, Warszawa 1935, s. 7.

⁵ A. Kość, *Podstawy filozofii prawa*, Lublin 2005, s. 70 i n.

⁶ F.C. von Savigny, *Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft*, Heidelberg 1814, s. 8 i n.

Teoria prawa od XIX w. próbowała ogólną teorię praw dopasować do pozytywistycznej nauki prawa, rezygnując z teorii metafizycznych, a w szczególności z teorii prawa naturalnego, i wyłączając problemy wartości i etyki⁷. W okresie pozytywizmu prawniczego dominowało przekonanie o roli sądu jako automatu do subsumpcji prawnej. Doświadczenia II wojny światowej nakazały jednak zrewidować te założenia i odejść od dogmatu „Gesetz ist Gesetz” i „Befehl ist Befehl” i przyjąć założenia o wyższości zasady sprawiedliwości⁸. Współcześnie jednak podkreśla się znaczenie prawa naturalnego oraz klauzuli słuszności jako wyznacznika treści prawa pozytywnego. Sędzia ma wydać orzeczenie, ale i jednocześnie wymierzyć sprawiedliwość w konkretnej, jednostkowej sprawie.

Istotny wpływ na kształtowanie się modelu sądowego procesu wymiaru sprawiedliwości niewątpliwie ma doktryna trójpodziału władzy i powierzenie sądom tego procesu. Władza sądownicza jest bowiem jedną z trzech władz, wyodrębnioną w ramach Monteskiuszowskiego trójpodziału władzy, scharakteryzowaną jako odrębna i niezależna od pozostałych władz. Rozstrzygnięcia sądowe dotyczą najważniejszych dóbr i wolności człowieka, takich jak prawo do życia, zdrowia, wolności, własności czy prywatności. Decydowanie o tych najważniejszych prawach i wolnościach powinno odbywać się z poszanowaniem gwarancji rzetelnego procesu przed bezstronnym i niezawisłym sądem, który zabezpiecza te gwarancje i prawa jednostki. Sąd musi spełniać także określone wymagania etyczne. Sądowy wymiar sprawiedliwości zapewnia zarówno transparentną procedurę, gwarancję praworządności, ale i sprawiedliwości, oraz zapewnia przymusowe wykonanie orzeczenia. Sędziowie i sądy są niezbędne w każdym demokratycznym społeczeństwie i są one legitymowane do rozstrzygania sporów i konfliktów międzyludzkich.

Konstytucja RP w art. 45 ust. 1 poręcza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, przez co należy rozumieć nie tylko jego rzetelny przebieg, ale i rezultat. Sądy zaś sprawują wymiar sprawied-

⁷ A. Kość, *Podstawy filozofii...*, s. 70 i n.

⁸ H.L.A. Hart, *Eseje z filozofii prawa*, Warszawa 2024, s. 89 i n.

Rozdział I

ISTOTA SĄDU I WŁADZY SĄDOWNICZEJ

1. Istota władzy sądowniczej

Rozważania nad procesem wymierzania sprawiedliwości trzeba rozpocząć od zdefiniowania pojęć władzy sądowniczej i sądu oraz wyjaśnienia, czym jest sądowy wymiar sprawiedliwości. Każdy proces sądowy z reguły poprzedza jakiś konflikt międzyludzki. Nawet w pokojowo nastawionych cywilizowanych społecznościach występują sprzeczne interesy, rywalizacja oraz zażarta konkurencja, które mogą być przyczynami zarówno łagodnych, jak i skrajnych konfliktów¹. Wyjątkowe byłoby więc społeczeństwo, którego członkowie nigdy by się nie spierali i które w rezultacie nie potrzebowałoby prawa. Gdyby ludzie byli przyjaciółmi, nie potrzebowałiby sprawiedliwości, zaś za najwłaściwszą formę sprawiedliwości Arystoteles uznawał ustosunkowanie się przyjazne².

Zanim też w ogóle doszło do powstania jakichkolwiek struktur państwowych, podstawowym sposobem rozwiązywania konfliktów międzyludzkich była bowiem samopomoc. Nie był to jednak odpowiedni sposób, gdyż prowadził on do supremacji przemocy i siły nad prawem. Ten, kto był silniejszy, wygrywał³.

---

¹ R. Susskind, *Koniec świata prawników?*, Warszawa 2010, s. 178.

² Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, Warszawa 2007, s. 283.

³ L. Leszczyński [w:] A. Korybski, L. Leszczyński, *Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2021, s. 221 i n.

Z czasem jednak, wraz z kształtowaniem się pierwotnych struktur stanowiących zaczątki państwa, rozstrzyganie o najważniejszych sprawach dotyczących człowieka, tj. życia, zdrowia, wolności, godności, autonomii i mienia, należało do władcy. Historycznie rzecz ujmując, sędziowie byli królewskimi delegatami, wymiar sprawiedliwości był wyłączną domeną władcy. Sędziowie byli sługami króla, mogli sprawować swój urząd tak długo, jak długo król na to zezwalał. Mogli być w każdym czasie zwolnieni, jeśli orzecznictwo nie odpowiadało królowi. Jeśli sędzia chciał zachować swój urząd, musiał orzekać zgodnie z wolą króla⁴. Od czasów prawa rzymskiego pojęcie *officium iudicis* odnosiło się do sędziego wyposażonego w atrybuty sprawiedliwego rozstrzygnięcia sporu. Sędzia nie mógł działać pod wpływem strachu ani korzyści, nie mógł kierować się nienawiścią ani jakimkolwiek innym uczuciem wobec strony. W okresie ustawy XII tablic odpowiedzialność sędziego na gruncie *ius civile*, jak i odpowiedzialność za korupcję stanowiły system gwarancji przed niesprawiedliwymi wyrokami⁵.

Z rozwojem ludzkości sądy zaczęły zyskiwać autonomię i niezależność. Przełomowym momentem dla ukształtowania się niezależnych sądów była z pewnością Wielka Karta Swobód z 1215 r., którą wydał król Jan bez Ziemi pod naciskiem feudałów walczących o swoje przywileje. Gwarantowała ona, że nikt nie mógł być pozbawiony wolności, wywłaszczony, pozbawiony czci bez wydania wyroku opartego na prawie (*per legem terrae, by the law of the land*)⁶.

Przez długi czas pozostałością monarchii absolutnej była pozycja sędziów jako urzędników państwowych i organizacyjne podporządkowanie sądów ministrom sprawiedliwości⁷. Okres monarchii absolutnej

---

⁴ S. Khorrani, *Das Einstellungs- und Beförderungsverfahren englischer und deutscher Richter. Auswirkungen auf die richterliche Unabhängigkeit*, Hamburg 2005, s. 5.

⁵ E. Szymoszek, *Iudex w literaturze procesowej XII–XIII wieku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 1992/CCXIV, s. 3 i n.

⁶ „No free man shall be taken or imprisoned or diseased or outlawed or exiled or in any way ruined, nor will we go or send against him, except by the lawful judgment of his peers or by the law of the land”.

⁷ S. Dąbrowski, *Granice dopuszczalnej ingerencji władzy wykonawczej i ustawodawczej we władzę sędziowską [w:] Niezależność sędziownictwa i innych zawodów prawniczych jako*

doprowadził do utrwalenia w Europie sędziego jako urzędnika państwowego i całkowicie przedmiotowej roli wykładni prawa⁸.

Wyodrębnienie urzędu sędziego zawdzięczamy dopiero w istocie doktrynie Monteskiusza, wedle której władza sędownicza stoi na równi z pozostałymi władzami, spełnia podobnie jak i tamte, niezależnie od swojej funkcji sędowniczej w znaczeniu materialnym, także pierwszorzędną rolę ustrojowo-polityczną jako jeden ze wzajemnych hamulców innych władz, powstrzymujących jedna drugą przed przekroczeniem swojej mocy.

Ta trzecia władza sądowa karze za przestępstwa lub rozstrzyga spory osób prywatnych, co czyni tym doskonałej, że jest odrębna i niezależna od władzy prawodawczej i wykonawczej. Niemniej według samego Monteskiusza była to jednak władza najslabsza, a proces „wybijania” się trzeciej władzy na pozycje władzy równorzędnej nie nastąpił do razu. To doktryna Monteskiusza stworzyła podwaliny dzisiejszej odrębnej, autonomicznej władzy sędowniczej. Choć może nie doceniała siły władzy sędowniczej, to jednak stała się ona podwaliną dla budowy autonomicznej pozycji władzy sędowniczej, która jest niezbędna dla realizacji funkcji kontrolnej względem innych władz.

Doktryna trójpodziału władzy na sędowniczą, wykonawczą i ustawodawczą, która polega na tym, jak głosił Monteskiusz, „iżby nie można było nadużywać władzy, trzeba aby przez naturalną grę rzeczy, władza powściągnęła władzę”⁹, ma w swoim założeniu zapewnić wzajemne równoważenie się władz oraz zapobiegać sytuacji przejmowania funkcji sądów przez władzę wykonawczą. Zasada podziału władz wymaga odrębnego istnienia organów władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędowniczej. Drugim elementem charakteryzującym koncepcję podziału władzy jest system wzajemnego hamowania się i równoważenia władz.

---

fundamenty państwa prawa. Wyzwania współczesności, red. T. Wardyński, M. Niziołek, Warszawa 2009, s. 117.

⁸ A. Kotowski, *Wykładnia orientacyjna. Teorie wykładni prawa i teoria orientacyjnego badania wykładni operatywnej*, Warszawa 2018, s. 120 i n.

⁹ Monteskiusz, *O duchu praw*, Kraków 2003, s. 232.

Oznacza on, że każda z władz została wyposażona w instrumenty, które pozwalają powstrzymać, hamować działania pozostałych władz¹⁰. Zasada podziału władzy zapewnia, że reguły są ustanawiane nie na potrzeby konkretnej sprawy, lecz są traktowane jako reguły ogólne. To zaś jest możliwe, jeśli stanowienie i stosowanie prawa jest domeną odrębnych władz. W konsekwencji zasada podziału władzy zabezpiecza, że nikt nie jest sędzią we własnej sprawie¹¹. Dzięki temu prawo nie stanie się narzędziem represji wobec jednostki. W sytuacji gdy dwie władze byłyby sprawowane łącznie, ryzyko arbitralności i nadużycia władzy znacząco by wzrosło. Jeśli bowiem jeden człowiek lub instytucja sprawuje te trzy władze łącznie, tworząc, stosując i orzekając o prawie, rośnie pokusa nadużycia władzy¹².

Konsekwencją przyjęcia doktryny Monteskiusza jest przedmiotowo-podmiotowe wyodrębnienie władzy sądowniczej. W znaczeniu przedmiotowym (funkcjonalnym) podział władzy oznacza wydzielenie pewnych rodzajowo odmiennych kierunków (sfer) działania państwa, takich jak stanowienie prawa, wykonywanie prawa i sądzenie. Wydzieleniu przedmiotowemu tych sfer odpowiada podmiotowe przyporządkowanie organów. Podmiotowo określone grupy organów państwowych są bowiem przyporządkowane wyodrębnionym władzom. Taki podział odpowiada założeniom konstytucyjnym, bowiem zgodnie z art. 10 ust. 1 Konstytucji RP urząd Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Artykuł 10 ust. 2 Konstytucji RP wskazuje organy, którym powierzono wykonywanie władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały. W podziale władzy sądy i trybunały stanowią władzę odrębną i niezależną od innych władz (art. 173 Konstytucji RP).

---

¹⁰ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 68–69.

¹¹ G. Lautenbach, *The Concept of the Rule of Law and the European Court of Human Rights*, Oxford 2013, s. 50.

¹² G. Lautenbach, *The Concept of the Rule of Law...*, s. 50.

Zasada podziału władzy jest przeciwieństwem zasady jednolitej władzy państwowej, zapobiegając instrumentalizacji Konstytucji lub sprowadzaniu jej do politycznej deklaracji czy manifestu programowego. W ostatecznym rozrachunku zabezpiecza więc wolności i prawa człowieka przed nadużyciem władzy. Istotą zasady wyrażonej w art. 10 ust. 1 Konstytucji RP jest zarówno funkcjonalny podział władzy, jak i stan równoważenia się władz, w celu gwarantowania poszanowania kompetencji każdej z nich i stworzenia podstaw do stabilnego działania mechanizmów demokratycznego państwa prawa¹³. W judykaturze wskazuje się na dwa konstytucyjne aspekty podziału władzy: statyczny i dynamiczny. W ujęciu statycznym sprowadza się do wyodrębnienia trzech podstawowych funkcji władzy (ustawodawczej, wykonawczej, sądowniczej) i wskazania realizujących te funkcje organów konstytucyjnych (Sejmu, Senatu, Prezydenta, Rady Ministrów oraz sądów i trybunałów). Wyróżnia się zatem podział funkcjonalny (art. 10 ust. 1 Konstytucji RP) i podział organizacyjny (art. 10 ust. 2 Konstytucji RP). Istotnym elementem organizacyjnego aspektu zasady podziału władzy jest podział strukturalny, który polega na nominalnym i kompetencyjnym wyodrębnieniu poszczególnych organów konstytucyjnych, oraz podział personalny, który sprowadza się do zakazu równoczesnego sprawowania różnych urzędów lub zajmowania różnych stanowisk. Jak wielokrotnie podkreślał Trybunał Konstytucyjny, Konstytucja nie ogranicza się do statycznego wyrażenia zasady podziału władzy, polegającego na zaliczeniu organów państwa do poszczególnych władz i na deklarowaniu ich odrębności, ale ujmuje stosunki między władzami w sposób dynamiczny, co wyraża się w formule ich równoważenia się¹⁴.

Na gruncie Konstytucji brak podstaw do przyjęcia nadrzędności którejkolwiek z władz wymienionych w art. 10 ust. 1 Konstytucji RP. Władze ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza są wobec siebie równorzędne.

---

¹³ Por. wyroki TK: z 15.01.2009 r., K 45/07, OTK-A 2009/1, poz. 3 i z 7.11.2013 r., K 31/12, OTK-A 2013/8, poz. 121.

¹⁴ W kontekście pozycji władzy sądowniczej zob. wyroki TK: z 14.04.1999 r., K 8/99, OTK 1999/3, poz. 41; z 9.11.2005 r., Kp 2/05, OTK-A 2005/10, poz. 114; z 19.07.2005 r., K 28/04, OTK-A 2005/7, poz. 81; z 29.11.2005 r., P 16/04, OTK-A 2005/10, poz. 119; z 27.03.2013 r., K 27/12, OTK-A 2013/3, poz. 29; z 7.11.2013 r., K 31/12, OTK-A 2013/8, poz. 121; z 14.10.2015 r., Kp 1/15, OTK-A 2015/9, poz. 147.

Wymierzanie sprawiedliwości to skomplikowany proces poznawczo-decyzyjny oparty na złożonych mechanizmach logicznego rozumowania, wysłuchania, poznawania, analizowania, oceniania, zdolności mediowania i godzenia, umiejętności wyboru, krytycznego myślenia, interpretowania i tworzenia prawa, w końcu argumentowania, uzasadniania i przekonywania. Sędzia powinien być historykiem, psychologiem, mediatorem, logikiem, filozofem i doskonałym prawnikiem w jednej osobie, ale przede wszystkim humanistą oraz strażnikiem praw człowieka i jego godności, ma pełnić rolę gwaranta sprawiedliwego orzeczenia.

W książce opisano proces wymierzania sprawiedliwości w wielu różnych aspektach logicznego, psychologicznego, decyzyjnego i komunikacyjnego poznania, od momentu zapoznania się przez sędziego ze sprawą aż do jej ukończenia. Czytelnik dowie się, jak przebiega myśl sędziego od poznania i ustalenia danego faktu przez ocenę dowodów aż do zastosowania prawa i wydania wyroku oraz jakie trudności napotyka sąd w procesie podejmowania decyzji. Proces ten jest jednocześnie czymś więcej aniżeli modelem opartym na prostym sylogizmie i suszsumcjonizmie. Sprawiedliwość nie jest jedynie mglistą ideą, lecz zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości. Rolą sądu jest wymierzenie sprawiedliwości, czyli jej urzeczywistnienie w konkretnej, jednostkowej sprawie.

Książka jest przeznaczona dla sędziów, asesorów i aplikantów zawodów prawniczych. Pozwoli również innym profesjonalistom w dziedzinie praktycznego stosowania prawa zrozumieć skomplikowany proces, jakim jest wymierzanie sprawiedliwości.

Aneta Łazarska – doktor habilitowana nauk prawnych, profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie; kierownik seminarium doktoranckiego na Uczelni Łazarskiego oraz wieloletni sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie; autorka kilkudziesięciu artykułów naukowych, komentarzy oraz monografii z zakresu postępowania i prawa cywilnego oraz prawa ustrojowego.

9788383906348 W01P01

ISBN 978-83-8390-634-8

9 788383 906348

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 199 ZŁ (W TYM 5% VAT)